

**UNSUR ESTETIKA BAHASA DALAM NOVEL-NOVEL
PEMENANG SAYEMBARA FIKSYEN
SAINS DAN TEKNOLOGI DARI TAHUN 2012 SEHINGGA 2017**
*Aesthetic Language in the Winner of Fiction Science and
Technology Novels from 2012 to 2017*

¹ROSNANI MD ZAIN
²NIK RAFIDAH NIK MUAHAMAD AFFENDI

^{1&2}Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi, Universiti Putra Malaysia, 43400 Serdang, Selangor
¹nanieyzain@gmail.com, ²nrafidah@gmail.com
Dihantar: 26 Julai 2019 / Diterima: 30 Disember 2019

Abstrak Estetika merujuk kepada cabang ilmu yang membahaskan perihal keindahan dalam karya sastera. Unsur estetika memainkan peranan penting dalam penghasilan sesebuah karya kreatif, iaitu dijadikan sebagai medium bahasa dalam menyampaikan mesej yang jelas kepada pembaca. Kajian yang dilakukan ini berdasarkan pengamatan pengkaji tentang pendapat sarjana sastera yang mendakwa novel-novel fiksyen sains yang terhasil daripada Sayembara Fiksyen Sains dan Teknologi tidak memaparkan unsur keindahan bahasa kepada pembaca. Sehubungan dengan itu, untuk merungkai permasalahan ini pengkaji menggunakan lima buah novel pemenang Sayembara Fiksyen Sains dan Teknologi iaitu *Bekamorfosis* (2012) karya Jali Kenoi, *Petaka Bakteria* (2012) karya Mohd Kasim Mahmud, *Puranakila* (2015) karya Saadiah Ibrahim, *Ajal* (2015) karya Ruhaini Matdarin dan *Yang Diselindung Samudera* (2017) karya Nor Azida Ishak, Fadli al-Akiti dan Ted Mahsun. Kajian yang dilakukan ini juga mempunyai dua objektif kajian iaitu mengklasifikasi dan menganalisis unsur estetika bahasa iaitu penggunaan gaya bahasa yang terdapat dalam novel-novel kajian. Oleh itu, kajian ini menggunakan kaedah kajian kepustakaan, analisis teks dan penerapan Teori Puitika Sastera Melayu yang diasaskan oleh Muhammad Haji Salleh sebagai sokongan terhadap hujahan pengkaji. Hasil kajian yang dilakukan terhadap novel-novel fiksyen sains tersebut pengkaji mendapati dua jenis gaya bahasa yang diketengahkan oleh pengarang iaitu gaya bahasa perbandingan dan gaya bahasa pengulangan. Gaya bahasa tersebut juga dapat dikaitkan dengan konsep estetika dalam Teori Puitika Sastera Melayu iaitu keindahan dalam mendidik atau mengajar, keindahan dalam

pengungkapan kesusahan dan kesedihan serta keindahan dalam rasa seperti yang dinyatakan oleh Muhammad Haji Salleh.

Kata kunci: Estetika, gaya bahasa, kiasan, pengulangan, novel, fiksyen sains, Puitika Sastera Melayu.

***Abstract** Aesthetics refers to the branch of knowledge that debates the subject of beauty in literary works. The aesthetic element plays an important role in the production of a creative work, which serves as a language medium in delivering clear messages to the reader. This study is based on the study of literary scholars who claim that science fiction novels from the Science and Technology Fiction Contest do not present the language's beauty element to readers. To this end, the researcher used the five novels of Science and Technology Fiction Contest winners namely Bekamorfosis (2012) by Jali Kenoi, Petaka Bakteria (2012) by Mohd Kasim Mahmud, Puranakila (2015) by Saadiah Ibrahim, Ajal (2015) by Ruhaini Matdarin and Yang Diselindung Samudera (2017) by Nor Azida Ishak, Ted Mahsun and Fadli Al-Akiti. The study also has two objectives of the study which is to classify and analyze the aesthetics of language which is the use of language style found in the research novels. Therefore, this study uses the method of literature review, analysis and application of the theory of poetic text Malay literature founded by Muhammad Haji Salleh in support of the submissions from researchers. As a result of the study of science fiction novels, researchers have identified two types of language styles that the author promotes: comparative language style and repetition language style. The style of these languages can also be associated with the aesthetic concept in the theory of poetic beauty of Malay literature in educating or teaching, discovery of beauty in distress and sadness and beauty in the sense as described by Muhammad Haji Salleh.*

Keywords: Aesthetic, style of language, figurative, repetition, novel, science fiction, Puitika Sastera Melayu.

PENGENALAN

Sayembara Penulisan Novel Fiksiyen Sains dan Teknologi bermula pada tahun 2009, iaitu hasil kerjasama antara Universiti Teknologi Malaysia (UTM) dengan Kumpulan Utusan. Sayembara yang dianjurkan ini bertujuan menghasilkan novel-novel yang bertemakan sains dan teknologi. Pada tahun yang sama dilancarkan Sayembara Novel Fiksiyen Sains dan Teknologi UTM-Kumpulan Utusan Musim 1. Sejak itu, kejayaan demi kejayaan diraih; penganjuran sayembara bertahan ke musim ke-2, dan ke-3 kemudian dilanjutkan ke musim yang ke-4 ini. Karya-karya pemenang diterbitkan, musim demi musim, dan dengan pantas pula menjengah pembaca di pasaran buku.

Kejayaan lain yang dicapai adalah dengan terpilihnya dua buah novel bergenre sains dan teknologi hasil sayembara ini diangkat sebagai teks dalam Komponen Kesusasteraan Melayu dalam Mata Pelajaran Bahasa Melayu atau lebih dikenali sebagai KOMSAS. Dua buah novel tersebut ialah *Tawanan Komander Caucasus* karya Ruzaini Yahya (2010) dan *Di Sebalik Dinara* karya Dayang Noor (2012). Menurut mantan Pengerusi Eksekutif Kumpulan Utusan, yang dipetik daripada Laporan Penilaian Sayembara Fiksiyen Sains dan Teknologi (2015:12) Mohamed Hashim mengatakan bahawa pencapaian kedua-dua karya tersebut yang terpilih sebagai teks KOMSAS amat membanggakan lebih-lebih lagi karya tersebut dilahirkan menerusi sayembara yang dikira baharu dalam dunia kesusasteraan Melayu.

Selanjutnya, sayembara ini telah menghasilkan beberapa buah novel yang telah menjengah ke pasaran buku tempatan. Antaranya ialah novel *Kala Yuda* (2010) karya Amer Hamzah L. Kadir, *Kronikel Bumi* (2010) karya Nurul Izwani Mohd Nor, *ID* (2012) karya Amer Hamzah L. Kadir, *Detik* (2012) karya Amir Husaini, *Equilibria* (2012) karya Sri Rahayu Mohd Yusop, *Di Sebalik Dinara* (2012) karya Dayang Noor, *Bekamorfosis* (2012) karya Jali Kenoi, *Petaka Bakteria* (2012) karya Kassim Mahmud, *Tawanan Komander Caucasus* (2015) karya Ruzaini Yahya, *Kronikel Etanol* (2015) karya Hafizul Osman, *Transgenik Sifar* (2015) karya Sri Rahayu Mohd Yusop, *Ajal* (2015) karya Ruhaini Matdarin, *Puranakila* (2015) karya Saadiah Ibrahim, *Leksikon Ledang* (2015) karya Nor Azida Ishak dan

Fadli Al-Akiti, *Klon* (2015) karya Idris Boi, *Perang Mikrob* (2015) karya Wan Salmah Wan Hassan, *Yang Diselindung Samudera* (2016) karya Nor Azida Ishak, Ted Mahsun dan Fadli Al-Akiti, *Nafkhatul Faza* (2017) karya Rosli Mohamad Ali, *Katalis Neurogenesis* (2017) karya Rosli Mohamad Ali dan *Kuantum dalam Jemala* (2017) karya Ahmad Muzaffar Baharudin. Namun demikian, hanya lima buah novel sahaja yang dijadikan sebagai teks kajian. Antara novel yang dikaji seperti *Bekamorfosis* (2012) karya Jali Kenoi, *Petaka Bakteria* (2012) karya Mohd Kasim Mahmud, *Puranakila* (2015) karya Saadiah Ibrahim, *Ajal* (2015) karya Ruhaini Matdarin dan *Yang Diselindung Samudera* (2017) karya Nor Azida Ishak, Fadli al-Akiti dan Ted Mahsun.

ESTETIKA DALAM KARYA SASTERA

Bahasa merupakan medium terpenting dalam pembinaan sesebuah karya sastera. Sebagai bahasa yang digunakan dalam karya sastera seharusnya mengandungi elemen-elemen dramatik dan gaya tersendiri bagi melahirkan sebuah karya kreatif yang menarik dan artistik. Oleh itu, unsur estetika melalui penggunaan bahasa amat dititikberatkan dalam menghasilkan karya sastera.

Istilah estetika berasal daripada perkataan Yunani iaitu ‘aesthesis’ yang merujuk kepada perasaan atau sensitiviti. Ia merupakan satu cabang ilmu yang membicarakan tentang falsafah seni. Dalam hal ini, Zakaria Osman (2000: 135) berpendapat estetika merangkumi dua aspek penting iaitu seni dan keindahan. Seni dan keindahan merupakan satu kesatuan yang tidak boleh dipisahkan. Hal ini demikian kerana adanya seni maka adalah keindahan. Merujuk kepada pendapat ini dapat dijelaskan bahawa karya sastera merupakan salah satu daripada cabang seni dan sudah pasti mempunyai unsur keindahan. Unsur keindahan dalam karya sastera sering dikaitkan dengan penggunaan gaya bahasa. Pandangan ini bersesuaian dengan pendapat Hasim Awang (1988: 58) yang menegaskan bahawa konsep estetika dalam karya sastera mempunyai perkaitan yang jelas dengan pemakaian gaya bahasa.

Seterusnya, Burhan Nurgiyantoro (2016: 272) menjelaskan bahawa gaya bahasa ialah menyamakan bahasa dalam seni sastera dengan cat warna. Baginya kedua-duanya merupakan unsur bahan, alat dan saranan yang mengandungi nilai tambah untuk menghasilkan sebuah karya seni yang terbaik. Sebagai salah satu unsur penting ialah melibatkan bahasa yang berperanan sebagai medium pengungkapan dan penyampaian mesej dalam karya sastera. Di samping berperanan sebagai alat menyampaikan amanat pengarang, bahasa dalam karya sastera juga mengandungi unsur keindahan.

Mana Sikana (2012: 263) turut memberikan pandangan bahawa kesempurnaan dan keindahan bahasa dalam sesebuah karya sastera bergantung kepada cara penulis menyetengahkannya. Antaranya ialah melalui pemilihan perkataan, membina dan menyusun ayat, memberi makna yang tepat dan juga menggunakan unsur-unsur bahasa yang boleh memperkuat dan memperindah bahasanya seperti penggunaan unsur simile, metafora, kiasan, perbandingan, stereometri, aforisme dan sebagainya. Justeru, gaya bahasa sastera mengandungi nilai estetik, iaitu nilai yang mengharukan dan membangkitkan perasaan. Gaya bahasa sastera juga tidak sahaja menyampaikan idea dan maklumat tetapi penyampaian idea dan maklumat itu menimbulkan rasa keharuan, di samping merangsang daya fikir dan akal pembaca (Keris Mas, 1988: 15).

Berdasarkan pandangan tokoh tersebut tentang unsur estetika dalam karya sastera dalam konteks kajian ini dapat dijelaskan sebagai penggunaan gaya bahasa sastera seperti gaya bahasa perulangan, perbandingan, perlambangan dan pertentangan. Kesemua jenis gaya bahasa ini mewarnai penulisan karya sastera. Sejajar dengan itu, pengkajian terhadap lima buah novel pemenang Sayembara Penulisan Fiksiyen Sains dan Teknologi dari tahun 2012 sehingga tahun 2017, pemaparan unsur estetika atau keindahan bahasa ini dapat dilihat menerusi pengolahan tema, plot dan dialog yang dituturkan oleh watak-watak.

PERMASALAHAN KAJIAN

Kajian yang dijalankan ini bertitik tolak daripada pengamatan pengkaji berdasarkan pendapat tokoh sarjana sastera yang mendakwa bahawa kebanyakan novel pemenang Sayembara Fiksyen Sains dan Teknologi tidak memaparkan bahasa yang baik, sopan dan indah kepada pembaca. Saleeh Rahamad (2012: 2) mengatakan bahawa kebanyakan pengarang novel fiksyen sains di Malaysia terlalu taksud mengekori dan mencontohi gaya penulisan fiksyen sains Barat yang fantastik. Fiksyen sains di Malaysia mesti mengikut acuan tempatan yang sesuai dengan keperluan masyarakat setempat terutama dari aspek bahasa. Bahasanya kasar dan tidak sesuai dengan tatacara kehidupan orang Melayu yang amat mementingkan penggunaan bahasa dalam berkomunikasi.

Hal ini juga dinyatakan oleh Ahmad Zaki Abu Bakar (2014: 398) bahawa dewasa ini, para remaja di Malaysia lebih terdedah dengan pelbagai fiksyen sains dan teknologi interaktif yang boleh ditonton di pawagam 3-Dimensi, YouTube, permainan siber, dan pelbagai media lain. Malangnya, majoriti kandungannya berada dalam bahasa Inggeris, bahasanya kasar, adab dan budayanya lebih kebaratan. Justeru, pengarang novel fiksyen sains tempatan harus menekankan aspek estetika bahasa dalam menghasilkan karya mereka. Menurut Laporan Panel Penilai Sayembara Fiksyen Sains dan Teknologi pada tahun (2017: 2), kebanyakan penulis fiksyen sains di Malaysia terlalu ghairah menonjolkan dunia spekulatif seperti dalam penghasilan fiksyen sains di Barat. Kesannya ada karya yang mengabaikan nilai estetika Melayu terutamanya dari aspek penggunaan bahasa. Bahasa yang tidak sopan dan kasar tidak sesuai diterapkan dalam novel-novel fiksyen sains di Malaysia.

Berdasarkan isu-isu yang dibangkitkan, kajian ini merungkai permasalahan kajian dengan memberi penekanan terhadap penggunaan bahasa dalam novel-novel fiksyen sains. Adakah benar dakwaan yang mengatakan bahawa novel-novel fiksyen sains di Malaysia tidak mementingkan penggunaan bahasa yang sopan dan sesuai dengan tatacara kehidupan masyarakat di Malaysia. Oleh itu, novel-novel seperti *Bekamorfosis* (2012) karya Jali Kenoi, *Petaka Bakteria* (2012) karya Kasim

Mahmud, *Puranakila* (2015) karya Saadiah Ibrahim, *Ajal* (2015) karya Ruhaini Matdarin dan *Yang Diselindung Samudera* (2017) karya Nor Azida Ishak Ted Mahsun dan Fadli al-Akiti akan dijadikan sebagai teks kajian bagi merungkai permasalahan tersebut.

OBJEKTIF KAJIAN

Kajian yang dijalankan ini mempunyai dua objektif yang ingin dicapai:

1. Mengklasifikasi gaya bahasa yang terdapat dalam novel-novel pemenang Sayembara Fiksyen Sains dan Teknologi.
2. Menganalisis gaya bahasa yang terdapat dalam novel-novel pemenang Sayembara Fiksyen Sains dan Teknologi berdasarkan prinsip-prinsip Teori Puitika Sastera yang di jana oleh Muhammad Haji Salleh.

KAJIAN LEPAS

Kajian-kajian lepas yang diteliti dalam kajian ini ialah berkaitan dengan karya fiksyen sains. Hal ini demikian kerana pengkaji ingin melihat aspek yang sering diketengahkan oleh pengkaji-pengkaji terdahulu berkaitan dengan karya fiksyen sains. Langkah ini penting untuk mengisi lompong kajian yang ditinggalkan oleh pengkaji terdahulu. Oleh itu, pengkaji telah menyorot beberapa kajian lepas berkaitan dengan karya fiksyen sains di Malaysia.

Kajian yang dilakukan oleh Shahizah Ismail @ Hamdan (2010) pada peringkat Doktor Falsafah dengan tajuk *Reading Human Subjectivity in Selected Contemporary Science Fiction Texts* di Universiti Putra Malaysia (UPM) menganalisis watak dan perwatakan yang terdapat dalam karya fiksyen sains bahasa Inggeris yang diterbitkan pada abad ke-21. Kajian ini juga mendapati bahawa watak-watak dalam novel fiksyen sains dapat dilihat menerusi paparan subjektiviti manusia masa depan dalam konteks dan dua dimensi penting, iaitu bentuk fizikal manusia dan pengaruh ideologi bermasyarakat. Kajian yang dilakukan ini hanya memfokuskan aspek watak dan perwatakan dalam novel fiksyen sains bahasa Inggeris.

Nisah Haji Haron (2013) dengan kajian bertajuk *Unsur Fiksiyen Sains dalam Cerita-Cerita Lipur Lara* di Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM) pada peringkat Sarjana dengan menganalisis unsur fiksyen sains yang terdapat dalam cerita-cerita lipur lara, iaitu *Hikayat Malim Dewa* (1963), *Hikayat Malim Deman* (1963), *Hikayat Anggun Cik Tunggal* (1964), *Hikayat Awang Sulung Merah Muda* (1964), *Hikayat Raja Muda* (1964) dan *Hikayat Terung Pipit* (1964) sebagai bahan kajian. Bertitik tolak daripada Model Suvin-Spiegel yang menggagaskan kaedah mengkaji karya-karya fiksyen sains melalui penelitian terhadap *novum* atau keanehan yang berlaku. Dapatan kajian ini melihat peristiwa-peristiwa yang aneh seperti watak yang boleh terbang, ghaib dan pelbagai kelebihan luar biasa, alat penerbangan, komunikasi dan penciptaan baharu yang terdapat dalam teks-teks lipur lara terpilih ini merupakan unsur-unsur fiksyen sains. Kajian yang dilakukan oleh Nisah ini hanya melibatkan aspek unsur fiksyen sains dalam cerita penglipur lara sahaja.

Kemudiannya, kajian yang dilakukan oleh Maharam Mamat (2010) dengan tajuk *Transgenesis: Pelanggaran Etika Bioteknologi dalam Karya Sastera* yang disiarkan dalam jurnal *Akademi Pengajian Melayu* di Universiti Malaya (UM). Kajian mendapati bahawa bidang sains yang diterapkan oleh pengarang dalam novel tersebut berhubung dengan bidang (kejuruteraan genetik dan pengklonan). Hasil kajian menunjukkan bahawa pelanggaran kejuruteraan genetik telah membawa impak yang cukup besar dan memberi kesan negatif kepada manusia. Dalam novel tersebut, diketengahkan tentang pelanggaran etika dalam penyelidikan bioteknologi berdasarkan penyelewengan penyelidikan yang dilakukan oleh watak utama dalam novel tersebut, iaitu watak utama telah melakukan pengklonan manusia dan juga Flora (nama watak yang di klon) walhal perbuatan tersebut sangat ditegah dalam agama Islam. Oleh itu, kajian Maharam Mamat ini hanya memfokuskan aspek etika seperti pengubahsuaian genetik, cara pelupusan embrio yang gagal dan penyalahgunaan manusia sebagai bahan uji kaji.

Selain itu, pengkaji turut menyorot beberapa buah buku ilmiah yang berkaitan dengan fiksyen sains, antaranya ialah buku yang bertajuk *Sastera Teras Negara Bangsa* yang diterbitkan oleh Institut Buku dan Terjemahan Malaysia pada tahun 2014. Ahmad Zaki Abu Bakar dalam buku tersebut

telah menjalankan kajian dengan tajuk *Peranan Penulis Fiksyen Sains dan Teknologi*. Ahmad Zaki membincangkan tanggungjawab seorang penulis bergenre fiksyen sains. Dalam tulisan tersebut, Ahmad Zaki berpendapat bahawa penulis fiksyen sains harus memantapkan diri dengan mempelajari dan mendalami ilmu asas sains dan teknologi. Hal ini demikian kerana genre fiksyen sains merupakan genre yang bercorak keilmuan. Justeru dalam meniti zaman teknologi yang serba canggih, khalayak pembaca memerlukan karya sastera yang memberi kesedaran dan juga ilmu pengetahuan kepada mereka. Hal ini disebabkan genre fiksyen sains mempunyai dua dimensi, iaitu menyampaikan kemajuan sains dan teknologi dan dalam masa yang sama juga menyedarkan masyarakat tentang nilai-nilai kemanusiaan. Ahmad Zaki hanya memfokuskan terhadap peranan penulis fiksyen sains sahaja.

Seterusnya ialah buku *Gender dalam Sastera Melayu* yang diselenggarakan oleh Ungku Maimunah dan diterbitkan oleh Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM) pada tahun 2012. Buku ini memuatkan beberapa artikel kajian dan salah satu daripada bab dalam buku tersebut adalah yang berkaitan dengan fiksyen sains. Shahizah Ismail Hamdan menulis *Imej Wanita dalam Fiksyen Sains Melayu Kontemporari*. Kajian ini memfokuskan imej wanita dalam empat buah novel fiksyen sains Melayu kontemporari yang dihasilkan oleh penulis-penulis wanita dan diterbitkan sekitar tahun 2005 sehingga 2010. Antara novel fiksyen sains yang dikaji ialah *Virus L* (2008) karya Suri Mawarne, *Urana Exham* (2008) dan *Urana Exham: Satu Eterniti* (2009) karya Kusyi Hirdan dan *Kronikel Bumi* (2010) karya Nurul Izwazi Mohd. Nor. Dapat disimpulkan bahawa kajian yang dilakukan ini melihat imej wanita yang terdapat dalam novel fiksyen sains.

Secara keseluruhannya, berdasarkan kajian-kajian lepas tentang genre fiksyen sains di Malaysia sebenarnya telah banyak kajian yang dilakukan sebelum ini namun, kajian berkaitan unsur estetika bahasa dalam novel fiksyen sains tidak ada kajian yang ditemui. Kebanyakan kajian yang disoroti ini adalah berkaitan dengan peranan pengarang karya fiksyen sains, watak dan perwatakan serta kepentingan penulisan karya fiksyen sains. Kesemua isu yang dibangkitkan ini merupakan isu yang umum. Belum ada kajian ilmiah berbentuk tesis dalam bahasa Melayu yang menengahkan aspek estetika bahasa dalam novel fiksyen sains di Malaysia. Sehubungan dengan

itu, kajian lepas tentang novel fiksyen sains dalam bentuk tesis hanya satu sahaja yang dirujuk, namun kajian tersebut tidak sama dengan kajian yang dijalankan oleh pengkaji.

METODOLOGI KAJIAN

Kajian ini menggunakan kaedah kajian kualitatif iaitu melibatkan kaedah kajian kepustakaan, analisis teks dan penerapan Teori Puitika Sastera Melayu yang diasaskan oleh Muhammad Haji Salleh. Peringkat pertama ialah tinjauan kepustakaan digunakan untuk mengumpul bahan atau maklumat yang berkaitan dengan tajuk kajian. Sesuai dengan definisi kepustakaan yang dinyatakan oleh Syed Arabi Idid (1998: 27) menerangkan bahawa usaha yang dilakukan oleh pengkaji untuk mengumpulkan maklumat yang bersesuaian dan relevan dengan masalah atau topik yang akan atau sedang diteliti. Hal ini merujuk kepada maklumat-maklumat yang diperolehi daripada buku-buku ilmiah, hasil penyelidikan orang lain, laporan penelitian, ensiklopedia, fakta-fakta, buku tahunan dan sumber-sumber bertulis ataupun sumber elektronik. Segala maklumat akan dianalisis mengikut tema-tema yang ditetapkan dalam sesuatu penyelidikan.

Peringkat kedua pula menganalisis teks dengan mendapatkan maklumat atau data kajian. Menurut Syed Arabi Idid (1998: 106), analisis teks sebagai satu teknik penyelidikan komunikasi lahiriah yang dibuat secara objektif, sistematik dan kuantitatif. Kaedah ini dilakukan bagi mengetahui secara lebih mendalam aspek dan keadaan sebenar sesuatu kejadian atau keadaan tertentu dalam karya atau teks yang dikaji. Di samping itu, pengkaji dapat memperoleh maklumat dari sumber yang paling mudah kerana maklumat yang diperlukan telah sedia ada dan sukar untuk menipu (Mok Soon Sang, 2009: 340). Seterusnya, antara teks yang dijadikan bahan kajian dalam penulisan ini adalah seperti yang dinyatakan dalam Jadual 1.

Jadual 1 Teks kajian

Bil	Judul	Tahun Terbitan	Nama Pengarang	Terbitan
1	<i>Bekamorfosis</i>	2012	Jali Kenoi	Utusan Publications & Distributions Sdn Bhd
2	<i>Petaka Bakteria</i>	2012	Mohd Kasim Mahmud	Utusan Publications & Distributions Sdn Bhd
3	<i>Puranakila</i>	2015	Saadiah Ibrahim	Utusan Publications & Distributions Sdn Bhd
4	<i>Ajal</i>	2015	Ruhaini Matdarin	Utusan Publications & Distributions Sdn Bhd
5	<i>Yang Diselindung Samudera</i>	2017	Nor Azida Ishak, Teh Mahsun dan Fadli Al-Akiti	Utusan Publications & Distributions Sdn Bhd

Peringkat terakhir ialah pendekatan teori yang digunakan bagi mengukuhkan hujah-hujah pengkaji. Oleh itu, pendekatan teori dilaksanakan bertujuan untuk mendekati, mengupas dan menganalisis persoalan-persoalan yang ditimbulkan. Pendekatan teori yang digunakan juga bertujuan menganalisis sesuatu karya dengan mendapatkan hasil kajian yang lebih terarah dan mencapai objektif kajian seperti yang telah digariskan oleh pengkaji. Menurut Syed Arabi Idid (1998: 18), teori merupakan set himpunan konsep, takrifan dan definisi yang paling berkait rapat yang memberikan gambaran secara sistematik tentang fenomena dengan memperincikan hubungan antara pemboleh ubah.

Justeru, dalam kajian ini penerapan teori yang digunakan ialah Teori Puitika Sastera Melayu yang diasaskan oleh Sasterawan Negara Muhammad Haji Salleh. Beliau boleh dianggap sebagai pelopor penerokaan teori sastera tempatan sekitar akhir tahun 1989. Teori Puitika Sastera Melayu adalah satu pendekatan kritik yang berasaskan kepada prinsip puitika atau keindahan dalam kesusasteraan Melayu tradisional sebagai dasar teori. Namun begitu, teori ini juga boleh diaplikasikan dalam mengkaji kesusasteraan Melayu moden. Lima prinsip keindahan yang ditekankan oleh Muhammad Haji Salleh dalam teori tersebut ialah pertama keindahan dalam mengajar atau mendidik. Sebuah karya yang indah itu menceritakan tentang kehidupan sebenar. Teras ini membincangkan setiap isi kandungan dalam hasil

kesusasteraan Melayu menyampaikan mesej, pengajaran dan pendidikan kepada setiap pembaca atau pendengar. Dalam hal ini, hampir semua jenis karya memiliki hakikat karya yang indah atau baik adalah yang didaktik sifatnya (Muhammad Haji Salleh, 2006: 34, Hashim Ismail, 2019).

Kedua, keindahan dalam pengungkapan kesusahan dan kesedihan. Teras ini pula membincangkan tentang ungkapan atau emosi yang memperlihatkan kesusahan dan kesedihan dalam hasil-hasil karya kesusasteraan Melayu. Gambaran kesusahan dan kesedihan dapat diungkapkan dengan ungkapan-ungkapan dalam hasil karya tersebut. Sastera Melayu membayangkan dunia perit ini yang menjangkau perasaan, fikiran dan renungan yang lebih mendalam, lebih dasar dan cepat memberi peluang kepada pembaca atau pendengar mengidentifikasikan dirinya, terutama apabila mereka sendiri hidup dalam dunia yang agak sulit dan terencil (Muhammad Haji Salleh, 2006: 34). Hal ini bermakna, karya sastera yang dihasilkan memberikan rasa kepuasan di dalam jiwa manusia. Ungkapan yang sering disebut orang iaitu 'jiwanya halus' membawa erti tingginya rasa seni di dalam jiwa orang itu, begitu juga sebaliknya. Jiwa yang mudah terasa kebiasaannya mempunyai rasa seni yang agak lebih tinggi daripada orang lain. Oleh hal yang demikian, karya sastera merupakan pengungkapan emosi seseorang pengarang sehingga dapat dirasai oleh pembaca yang mempunyai jiwa halus terutamanya penghayatan terhadap kesusahan atau kesedihan.

Ketiga, keindahan dalam penceritaan. Teras ini membincangkan pengkisahan setiap isi kandungan dari awal hingga akhir cerita. Biasanya setiap pengkisahan atau penceritaan memenuhi plot cerita dalam hasil-hasil karya kesusasteraan Melayu (Muhammad Haji Salleh, 2006: 34).

Keempat, keindahan dalam rasa (Muhammad Haji Salleh, 2006: 34). Seni atau keindahan pada dasarnya adalah sesuatu yang indah pada pandangan pancaindera manusia iaitu melalui penglihatan, pendengaran dan citarasa. Keindahan yang wujud pada setiap hasil kesenian itulah yang memberikan rasa kepuasan di dalam jiwa manusia. Dalam hal ini, keindahan dalam rasa melibatkan perasaan pembaca atau pendengar.

Kelima, keindahan yang asli. Teras ini membincangkan setiap hasil karya kesusasteraan Melayu menepati ciri-ciri puisi Melayu klasik iaitu pantun dan syair. Persamaan ini meliputi jumlah baris serangkap, jumlah perkataan sebaris, jumlah suku kata sebaris dan pola rima akhir. Keindahan yang asli biasanya dihubungkan dengan yang asal, yang dicipta oleh pertamanya, yang dapat dikatakan sebagai lebih bijaksana, lebih dekat kepada sumber kebenaran dan oleh itu yang lebih asli. Karya yang baik adalah yang terdekat kepada pengarang asalnya dalam bentuk terasli mungkin (Muhammad Haji Salleh, 2006: 35; Hashim Ismail, 2019).

Pada dasarnya Teori Puitika Sastera Melayu dihasilkan untuk melihat unsur keindahan dalam kesusasteraan Melayu tradisional (Isa Romti, Asmiaty Amat & Lokman Abdul Samad, 2019). Namun teori ini sesuai diaplikasikan dalam kajian kesusasteraan Melayu moden. Hal ini demikian kerana kajian ini menekankan aspek estetika atau keindahan bahasa. Namun demikian, hanya tiga prinsip sahaja yang akan digunakan dalam kajian ini bersesuaian dengan kajian kesusasteraan Melayu moden iaitu teks fiksiyen sains. Prinsip keindahan dalam penceritaan dan karya asli tidak dapat diaplikasikan dalam kajian ini kerana kedua-dua prinsip tersebut tidak terdapat dalam kajian kesusasteraan Melayu moden seperti yang dijalankan dalam kajian ini. Justeru, prinsip keindahan dalam mengajar dan mendidik, keindahan dalam rasa dan keindahan dalam pengungkapan kesusahan dan kesedihan sahaja yang relevan diaplikasikan dalam teks kajian bagi menyokong kajian ini.

DAPATAN KAJIAN

Dalam Teori Puitika Sastera Melayu, Muhammad Haji Salleh menjelaskan bahawa estetika dalam sastera dapat dijelaskan menerusi lima prinsip yang utama, namun kajian ini hanya menggunakan tiga prinsip sahaja iaitu keindahan dalam keindahan dalam mengajar atau mendidik, keindahan dalam pengungkapan kesedihan atau kesusahan dan keindahan dalam rasa. Oleh itu, unsur gaya bahasa yang akan diteliti dalam kajian ini merangkumi penggunaan gaya bahasa perbandingan atau kiasan dan gaya bahasa pengulangan. Gaya bahasa perbandingan ini melibatkan gaya bahasa simile, metafora, hiperbola, peribahasa dan personifikasi manakala gaya bahasa pengulangan ialah asonansi dan anafora.

Gaya Bahasa Kiasan atau Perbandingan

Menurut Keris Mas (1988: 125), gaya bahasa kiasan dalam bahasa Melayu sudah lama sekali menjadi satu dari aspek keindahan. Ia bukan sahaja merupakan keindahan bentuk tetapi juga bersifat estetik yang menyangkut keindahan isi, makna dan rasa pada keseluruhannya. Gaya kiasan secara tidak langsung dapat menghidupkan suasana, mood, situasi dan memperluas rasa, sensitiviti dalam makna dan erti. Beliau juga berpandangan bahawa bahasa kiasan yang asal mempunyai bentuk dan acuan; hampir kesemuanya mengandungi makna kiasan, di samping setengah-setengahnya mengandungi juga makna lurus sebagai tertulis dan juga makna kiasannya.

Peribahasa Melayu

Peribahasa merupakan gaya bahasa yang sinonim dengan masyarakat Melayu tradisional dan masih digunakan pada zaman kini. Penggunaan gaya bahasa ini memperlihatkan kebijaksanaan masyarakat Melayu dalam menyusun kata untuk berinteraksi dengan orang sekeliling. Menurut Keris Mas (1988: 135), peribahasa ialah sejenis gaya percakapan atau ujaran yang berisi kebijaksanaan fikiran dan pemerhatian yang tersusun dalam bentuk yang ringkas, indah, sedap didengar dan benar pada perasaan dan fikiran. Setiap rangkaian peribahasa tersebut sudah terbentuk dan terpakai begitu lama dalam pergaulan umum bukan sahaja berfungsi meninggalkan kesan estetik tetapi menjadi kata-kata bandingan, teladan dan pengajaran kepada masyarakat.

Dalam novel *Bekamorfosis* karya Jali Kenoi (2012), pengarangnya menyetengahkan peribahasa Melayu dalam karya untuk menggambarkan sesuatu peristiwa atau kejadian bagi memperlihatkan unsur estetika Melayu yang amat mementingkan perihal berbicara atau berbahasa bagi menyampaikan sesuatu mesej. Antaranya ialah pengungkapan peribahasa “raja yang adil raja disembah dan raja yang zalim raja disanggah” menerusi petikan di bawah:

“Saya setuju,” sampuk Dr Soleh Mansor. “Bak kata ahli bijaksana yang mengolah peribahasa, bahawa **raja yang adil raja disembah dan raja yang zalim raja disanggah**,” sindirnya.

(*Bekamorfosis*, 2012: 121)

Ungkapan “raja yang adil raja disembah dan raja yang zalim raja disanggah” seperti yang dinyatakan dalam novel *Bekamorfosis* karya Jali Kenoi (2015) ini jelas menyindir perilaku buruk Profesor Dr. Ahmad Silbi yang menyekat peruntukan university yang sepatutnya diagihkan kepada Profesor Dr. Morfis Ayub bagi menjalankan penyelidikan.

Dalam masyarakat Melayu, peribahasa ini merujuk kepada pemimpin yang adil akan dimuliakan oleh pengikutnya, sebaliknya pemimpin yang zalim akan digulingkan. Orang Melayu amat menjaga kesopanan dalam berbahasa. Oleh itu, walau dalam keadaan marah sekalipun mereka masih menjaga hati dan menggunakan peribahasa untuk menyindir kesalahan masyarakat. Sindiran yang diungkapkan dalam penggunaan peribahasa ini akan memberikan kesedaran kepada masyarakat yang melakukan kesalahan. Hal ini menunjukkan bahawa orang Melayu sememangnya kaya dengan nilai estetika dalam berbahasa. Inilah yang ditegaskan oleh Muhammad Haji Salleh (2006:34) sebagai keindahan yang mengajar dan mendidik. Peribahasa tersebut digunakan sebagai teguran kepada masyarakat agar tidak mengamalkan sikap seperti “raja yang adil raja disembah dan raja yang zalim raja disanggah.” Peribahasa ini juga menekankan konsep keadilan sosial dalam pemerintahan.

Contoh selanjutnya dapat dilihat dalam novel *Puranakila*. Peribahasa “seperti kacang lupakan kulit” membawa maksud orang yang melupakan budi orang lain terhadap dirinya. Petikan ini jelas menggambarkan Mak Yati dalam novel *Puranakila* seorang manusia yang tidak pernah melupakan budi dan jasa datuk Erna Bestari membantu dirinya yang berada dalam kesusahan sewaktu ketika dahulu.

“Semua itu hasil pengorbanan datuk kamu. Tak mungkin hilang daripada ingatan kami. Kenapa pula hendak menjadi **seperti kacang lupakan kulit.**”

(Puranakila, 2015: 51–52)

Penggunaan peribahasa dalam petikan ini jelas menunjukkan bahawa pengarang ingin menasihati pembaca agar tidak melupakan jasa orang yang pernah berbakti kepada kita. Hal ini sejajar dengan pendapat Indirawati (1998: 11) yang menegaskan bahawa peribahasa berfungsi sebagai

peringatan, nasihat dan kritikan untuk tujuan kebaikan kepada seseorang. Oleh itu, dapat difahami bahawa ungkapan ‘seperti kacang lupakan kulit’ dalam petikan di atas memberi peringatan kepada pembaca agar sentiasa mengenang budi dan kebaikan orang lain. Ini jugalah yang ditekankan oleh Muhammad Haji Salleh (2006: 34) sebagai keindahan yang mendidik dan mengajar masyarakat. Penggunaan peribahasa berupaya membawa mesej nasihat tanpa menyinggung hati seseorang. Justeru, melalui penggunaan peribahasa orang Melayu mengambil peluang untuk nasihat-menasihati ke arah kebaikan. Selain mengandungi unsur nasihat, peribahasa tersebut juga mempunyai nilai estetika yang merupakan salah satu ciri yang dipentingkan dalam penghasilan sesebuah karya sastera.

Metafora

Metafora merupakan bahasa kiasan yang menyatakan sesuatu makna atau maksud yang lain daripada makna sebenar dan ditandai dengan objek yang bersifat abstrak dan konkrit. Penggunaan objek pertama adalah abstrak yang mempunyai persamaan dengan objek kedua bersifat konkrit. Misalnya, gaya bahasa metafora dapat dilihat dalam novel *Petaka Bakteria* karya Mohd Kasim Mahmud (2012) dan *Puranakila* karya Saadiah Ibrahim (2015) seperti yang dapat dijelaskan melalui petikan berikut:

Sikap Profesor Gerago yang hanya membisu seribu bahasa menyebabkan Dr. Yana sedikit berang. Di ruang dadanya turut ditumbuhi **pohon keraguan** yang sekali gus menggusarkan hatinya.

(*Petaka Bakteria*, 2012: 119)

Dia memandu tidak terlalu laju. Di **pucuk minda** merecup benih pelbagai persoalan.

(*Puranakila*, 2015: 91)

Contoh-contoh yang dinyatakan menunjukkan penggunaan gaya bahasa metafora yang digunakan oleh pengarang-pengarang novel fiksiyen sains. Gaya bahasa metafora dapat dijelaskan melalui penggunaan perkataan ‘pohon keraguan’ dan ‘pucuk minda.’ Perkataan pohon dan pucuk adalah abstraksi, lalu pengarang membina metafora menjadi ‘pohon keraguan’ dan ‘pucuk minda.’ Keraguan dan minda merupakan sesuatu yang tidak boleh

dilihat dengan mata kasar. Oleh hal yang demikian, penggunaan gaya bahasa metafora yang terdapat dalam kedua-dua petikan teks tersebut bertujuan untuk menggerakkan imaginasi pembaca dan bersesuaian dengan pendapat Muhammad Haji Salleh (2006: 34) yang mengatakan bahawa keindahan dalam rasa, iaitu menjurus kepada pengalihan rasa setelah membaca atau mendengar serta menghayati teks sastera. Kebiasaannya, ia melibatkan perasaan pembaca atau pendengar yang membuatkan mereka berasa puas dan indah.

Personifikasi

Menurut Rahman Shaari (1993: 3), personifikasi dirujuk sebagai “pemberian sifat manusia kepada sesuatu objek”. Sebarang kenyataan yang disampaikan dengan memberikan nyawa kepada objek atau abstraksi adalah personifikasi. Dalam penulisan ini, pengkaji mendapati novel *Yang Diselindung Samudera* karya Azida Ishak, Fadli al-Akiti dan Ted Mahsun (2017) memaparkan keindahan gaya bahasa personifikasi. Hal ini dapat dilihat melalui penggunaan perkataan “ombak menampar pasir pantai” yang terdapat dalam petikan di bawah. Penggunaan perkataan ‘menampar’ merujuk kepada sifat manusia, manakala ‘ombak’ merupakan objek yang dibahaskan dalam petikan ini.

Suasana pada waktu petang itu begitu sunyi, yang kedengaran hanya debur **ombak menampar pasir pantai**.

(*Yang Diselindung Samudera*, 2017: 160)

Contoh selanjutnya dapat dilihat dalam novel *Petaka Bakteria*. Mohd Kasim Mahmud (2012) juga memperlihatkan penggunaan gaya bahasa personifikasi. Melalui perkataan “ombak berlari mengejar pantai” jelas menunjukkan gaya bahasa personifikasi yang digunakan oleh pengarang. Di sini jelas bahawa pemberian sifat manusia melalui penggunaan perkataan berlari dan mengejar yang dapat dibuktikan melalui petikan berikut:

“Lihat, I dapat menatap kilauan **ombak berlari mengejar pantai**.”

(*Petaka Bakteria*, 2012: 89)

Pengarang kedua-dua buah novel tersebut dengan jelas menggunakan gaya bahasa personifikasi untuk menggambarkan suasana yang indah kepada pembaca. Justeru, penggunaan gaya bahasa personifikasi bertujuan menggerakkan imaginasi pembaca terhadap sesebuah karya sastera. Menurut Rahman Shaari (1993: 3), kemahiran menggunakan gaya bahasa personifikasi diukur melalui keaslian dan ketepatan penggunaannya. Oleh itu, dapat dikatakan bahawa kedua-dua pengarang novel fiksiyen sains ini berjaya menggunakan gaya bahasa personifikasi melalui keaslian dan ketepatan penggunaan yang bersandarkan ketepatan makna dan peristiwa seperti yang digambarkan dalam petikan. Inilah yang ditegaskan oleh Muhammad Haji Salleh (2006: 34) sebagai keindahan dalam rasa, iaitu menjurus kepada pengalihan rasa setelah membaca atau mendengar sesebuah genre kesusasteraan Melayu. Kebiasaannya, ia melibatkan perasaan pembaca atau pendengar. Kedatangan rasa dan perasaan membuatkan seseorang pembaca atau pendengar berasa puas dan indah.

Simile

Berdasarkan penelitian, hanya novel *Ajal* karya Ruhaini Matdarin (2015) sahaja yang menggunakan gaya bahasa simile. Simile, iaitu perumpamaan yang secara jelas mengungkapkan sesuatu perbandingan atau sesuatu yang dianggap sama dengan menggunakan kata seperti 'bak,' 'laksana,' 'seperti,' 'umpama,' 'penaka,' 'ibarat,' 'macam,' 'bagai,' dan 'serupa' (Nik Hassan Basri, 2005: 45). Hal ini dapat dilihat melalui penggunaan perkataan 'bak' seperti yang digambarkan melalui petikan berikut.

Cinta itu datang spontan **bak** sel-sel kanser, yang tidak terjangkau oleh tubuh sendiri tetapi telah berada dalam sistem (bermula dari yang asas: usus besar).

(*Ajal*, 2015: 21)

Hal ini bersesuaian dengan pendapat Muhammad Haji Salleh (2006: 34) yang mengatakan bahawa keindahan gaya bahasa simile seperti dalam teks kajian merupakan keindahan dalam pengungkapan kesusahan dan kesedihan. Sastera Melayu membayangkan dunia perit ini yang menjangkau perasaan, fikiran dan renungan yang lebih mendalam, lebih dasar dan cepat memberi peluang kepada pembaca atau pendengar untuk

mengidentifikasi dirinya, terutama apabila mereka sendiri hidup dalam dunia yang agak sulit dan terpencil. Keperitan yang ditekankan dalam petikan novel tersebut dihayati oleh pembaca sehinggakan mereka dapat merasa keperitan tersebut. Oleh hal yang demikian, pembaca dapat merasai keperitan yang dialami watak, iaitu cinta diibaratkan seperti sel-sel kanser yang merupakan penyakit kronik yang boleh membunuh manusia.

Gaya Bahasa Pengulangan

Asonansi

Selain menggunakan gaya bahasa kiasan dalam karya sastera, pengarang novel fiksyen sains dari tahun 2012 sehingga 2017 yang dikaji turut dilihat memasukkan penggunaan gaya bahasa pengulangan dalam beberapa petikan yang digambarkan oleh pengarang. Gaya bahasa pengulangan ialah gaya bahasa yang mengandungi unsurunsur pengulangan bunyi, suku kata, kata, frasa, atau bahagian ayat yang dianggap penting untuk menghasilkan kesan dan memberi tekanan dalam sebuah konteks yang sesuai.

Asonansi, iaitu sejenis gaya bahasa pengulangan bunyi vokal yang sama. Terdapat enam jenis bunyi vokal dalam Bahasa Melayu, tetapi dalam penulisan bunyi ini diwakili oleh lambanglambang ‘a,’ ‘e,’ ‘i,’ ‘o,’ dan ‘u’ (Nik Hassan Basri, 2005: 45). Antara penggunaan gaya bahasa pengulangan iaitu asonansi yang diolah pengarang dalam teks tersebut ialah novel *Bekamorfosis* karya Jali Kenoi (2012) dan *Yang Diselindung Samudera* (2017) karya Nor Azida Ishak Fadli al-Akiti dan Teh Mahsun (2017) adalah seperti berikut:

KEYAKINAN membakar semangat perjuangan. Dengan keyakinan, separuh daripada kejayaan telah tercapai. Itulah pegangan untuk menafikan rintangan. Sejarah ketamadunan mengajar manusia untuk membentuk keyakinan–kejayaan membina kejayaan... membina kejayaan. Lantaran itu, halangan mesti diatasi.

(Bekamorfosis, 2012: 1)

Alam itu selalunya mimik kepada kehidupan. Kehidupan juga perlukan cabaran, agar manusia memperoleh perkembangan, dan akhirnya kembali semula ke alam keseimbangan.

(*Yang Diselindung Samudera*, 2017: 2)

Vokal ‘a’ mendominasi keseluruhan baris di atas. Pengkaji berpendapat bahawa pembaca bukan tertarik pada bunyi ‘a’ itu, tetapi lebih-lebih lagi kerana dapat menarik pembaca untuk menghayati perasaan dan maknanya. Hal ini disokong oleh Rahman Shaari (1993: 29) yang mengatakan bahawa unsur asonansi kadang-kadang tidak bererti apa-apa, tetapi kadang-kadang memberi kesan pada pengucapan. Dalam hal ini, aspek makna dan perasaan harus diambil kira. Sebenarnya, kenyataan di atas dapat digunakan untuk menjelaskan hakikat sastera. Aspek-aspek kesusasteraan mesti berpadu dengan makna untuk membina kesatuan, barulah sesebuah karya akan menarik dan memberi kesan kepada pembaca. Oleh hal yang demikian, dapat disimpulkan bahawa pengarang kedua-dua novel tersebut berjaya menghasilkan novel fiksyen sains melalui penggunaan gaya bahasa pengulangan, iaitu asonansi yang menarik dan menimbulkan kesan yang mendalam kepada khalayak pembaca.

Seperti yang dinyatakan oleh Muhammad Haji Salleh (2006: 34), gaya bahasa dalam petikan teks tersebut sebagai keindahan rasa dalam karya sastera. Teras ini menjurus kepada penglihatan rasa setelah membaca atau mendengar sesebuah genre kesusasteraan Melayu. Kebiasaannya, hal ini melibatkan perasaan pembaca atau pendengar. Kedatangan rasa dan perasaan membuatkan seseorang pembaca atau pendengar berasa puas dan indah. Setiap bait kata-kata yang terdapat dalam petikan teks tersebut memberi semangat dan keyakinan kepada pembaca untuk meneruskan kehidupan.

Anafora

Selain pengulangan asonansi, pengkaji juga mendapati bahawa terdapat pengarang novel fiksyen sains yang menggunakan gaya bahasa anafora. Anafora, iaitu gaya bahasa pengulangan perkataan pertama pada setiap baris atau pada setiap ayat yang biasanya secara berturutan supaya memperoleh kesan tertentu waima dalam bahan prosa atau puisi (Nik Hassan Basri, 2005:

45). Penggunaan anafora hanya dapat dikesan dalam novel *Ajal* (2015) karya Ruhaini Matdarin seperti yang dapat dibuktikan melalui petikan berikut:

Cinta yang jarang-jarang itu telah memukau perasaan kamu. **Cinta** yang mengatasi semua garis batas, mengatasi sains, mengatasi semua berita buruk. **Cinta** yang diperjuangkan pada saat seseorang itu hilang harapan tetapi memutuskan untuk terus melawan hingga ambang kematian.

(*Ajal*, 2015: 87)

Pengulangan perkataan ‘cinta’ pada awal setiap baris tersebut merupakan gaya bahasa anafora. Menurut Rahman Shaari (1993: 1), gaya bahasa anafora bukan sahaja menimbulkan keindahan dan daya tarikan tetapi dapat mempertegas maksud atau makna yang ingin disampaikan oleh pengarang. Justeru, pengarang novel *Ajal*, iaitu Ruhaini Matdarin ingin menegaskan perkataan ‘cinta’ dalam petikan tersebut. Cinta itu dianggap sebagai sesuatu yang subjektif dan sering memukau perasaan. Cinta itu juga mesti diperjuangkan meski di ambang kematian. Sehubungan dengan itu, Muhammad Haji Salleh (2006: 34) mengatakan bahawa keindahan gaya bahasa anafora dalam teks kajian merupakan keindahan dalam pengungkapan kesusahan dan kesedihan. Sastera Melayu membayangkan dunia perit ini sehingga dapat menjangkau perasaan, fikiran dan renungan yang lebih mendalam, lebih dasar dan cepat memberi peluang kepada pembaca atau pendengar untuk mengidentifikasikan dirinya, terutama apabila mereka sendiri hidup dalam dunia yang agak sulit dan terpencil. Keperitan yang ditekankan dalam petikan novel tersebut dihayati oleh pembaca dan pembaca dapat merasa keperitan tersebut.

KESIMPULAN

Berdasarkan novel-novel fiksiyen sains yang dikaji, iaitu *Bekamorfosis*, *Ajal*, *Petaka Bakteria*, *Yang Diselindung Samudera* dan *Puranakila* jelas membuktikan bahawa pengarang-pengarang fiksiyen sains menggunakan bahasa yang indah dan sopan dalam melontarkan dialog, menggambarkan sesuatu peristiwa serta meluahkan perasaan yang dialami oleh watak-watak. Dua jenis gaya bahasa yang ditemui dalam novel-novel kajian, iaitu

gaya bahasa kiasan seperti peribahasa, metafora, personifikasi dan simile, manakala gaya bahasa pengulangan ialah anafora dan asonansi. Kajian juga mendapati bahawa penggunaan gaya bahasa kiasan lebih dominan berbanding dengan gaya bahasa pengulangan.

Sehubungan dengan itu, kajian ini telah menjawab dakwaan sesetengah sarjana sastera yang mengatakan bahawa pengarang novel fiksyen sains tempatan menggunakan bahasa yang tidak sopan dan tidak sesuai dengan konteks di Malaysia. Melalui pengaplikasian Teori Puitika Sastera Melayu janaan Muhammad Haji Salleh berdasarkan prinsip keindahan dalam mengajar dan mendidik, pengkaji menemui kesan penggunaan peribahasa Melayu sebagai teguran dan nasihat untuk mendidik masyarakat. Keindahan dalam rasa pula memperlihatkan pengulangan gaya bahasa asonansi, metafora dan personifikasi memberikan kesan yang estetik kepada pembaca, manakala pengungkapan kesusahan dan kesedihan melalui penggunaan gaya bahasa anafora, asonansi dan simile meninggalkan kesan keperitan seperti dalam kehidupan realiti pembaca. Oleh itu, kajian telah membuktikan bahawa pengarang novel fiksyen sains tempatan masih mengekalkan unsur estetika bahasa dalam karya fiksyen sains yang dihasilkan.

RUJUKAN

- Ahmad Zaki Abu Bakar. (2015). Peranan penulis fiksyen sains dan teknologi. Dlm. Mohamad Saleeh Rahamad & Rozlan Mohamed Noor. *Sastera Teras Negara Bangsa*. Kuala Lumpur: Institut Terjemahan dan Buku Malaysia.
- Burhan Nurgiyantoro. (2016). *Penilaian pembelajaran bahasa berbasis kompetensi edisi kedua*. Yogyakarta: Gadjah Mada University Press.
- Harun Jaafar. (2002). *Wacana kesusasteraan Melayu Klasik*. Tanjong Malim: Universiti Pendidikan Sultan Idris.
- Harun Jaafar. (2009). *Ikhtisar kebudayaan dan prosa Melayu Klasik*. Tanjong Malim: Universiti Pendidikan Sultan Idris.
- Hashim Awang. (1988). *Kritikan kesusasteraan: Teori dan penulisan*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Hashim Ismail. 2019. Teori Puiti Sastera Melayu: Interpretasi dan Praktikaliti. *Jurnal MANU*, Bil 29. Kota Kinabalu: Penerbit Universiti Malaysia Sabah. Diakses pada 28 Disember 2019.

- Idris Awang. (2001). *Kaedah penyelidikan: Suatu sorotan*. Petaling Jaya: Intel Multimedia and Publication.
- Indrawati Zahid. (1998). Peribahasa Melayu: Satu klasifikasi yang tiada penentu. *Jurnal Dewan Bahasa*, 42 (11), 978–984.
- Isa Romtie, Asmiaty Amat & Lokman Abdul Samad. (2019). Nyanyian panton sebagai medium hiburan dan pendidikan masyarakat cocos di Sabah. *Jurnal MANU*, Bil 29. Kota Kinabalu: Penerbit Universiti Malaysia Sabah. Diakses pada 28 Disember, 2019.
- Jali Kenoi. (2012). *Bekamorfosis*. Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributions Sdn. Bhd.
- Keris Mas. (1988). *Perbincangan gaya bahasa sastera*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Maharam Mamat. (2009). Transgenesis: Pelanggaran etika bioteknologi dalam karya sastera. *Jurnal Pengajian Melayu*, 20 (1), 179–99.
- Mana Sikana. (2012). *Teori Sastera Kontemporari (Edisi VII)*. Ipoh: Pustaka Karya.
- Mohd Kasim Mahmud. (2012). *Petaka bakteria*. Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributions Sdn. Bhd.
- Mok Soon Sang. (2009). *Psikologi pendidikan untuk pengajaran-pembelajaran*. Kuala Lumpur: Penerbitan Multimedia.
- Muhammad Haji Salleh. (1989). *Puitika sastera Melayu: Satu pertimbangan*. Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Muhammad Haji Salleh. (2000). *Puitika sastera Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Muhammad Haji Salleh. (2006). *Puitika sastera Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Nik Hassan Basri. (2005). Pengajaran gaya bahasa dalam Bahasa Melayu. *Jurnal Pengajian Melayu*, 16 (1), 37–54.
- Nisah Haji Haron. (2013). Unsur fiksiyen sains dalam cerita-cerita lipur lara. Tesis Ijazah Sarjana (Tidak diterbitkan). Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi.
- Nor Azida Ishak, Ted Mahsun & Fadli al-Akiti. (2017). *Yang diselindung samudera*. Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributions Sdn Bhd.
- Rahman Shaari. (1993). *Memahami gaya bahasa*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Ruhaini Matdrin. (2015). *Ajal*. Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributions Sdn. Bhd.
- Saadiah Ibrahim. (2015). *Puranakila*. Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributions Sdn. Bhd.
- Shahizah Ismail @ Hamdan. (2010). Reading human subjectivity in selected contemporary science fiction texts. Tesis Ijazah Doktor Falsafah (Tidak diterbitkan). Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi. Universiti Putra Malaysia, Serdang.

- Shahizah Ismail @Hamdan. (2013). Imej wanita dalam fiksyen sains Melayu kontemporari. Dlm. Ungku Maimunah Mohd Tahir (Peny.). *Gender dalam Sastera Melayu*. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Syed Arabi Idid. (1998). *Kaedah penyelidikan komunikasi dan sains sosial*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Zakaria Osman (2000). Estetika: Satu konsep perbahasan. Dlm. Zahir Ahmad (Peny.). *Pengajian Kesusasteraan Melayu di Alaf Baru*. Kuala Lumpur: Akademi Pengajian Melayu, Universiti Malaya.